

hláská H

Ročník VI. 1995/1

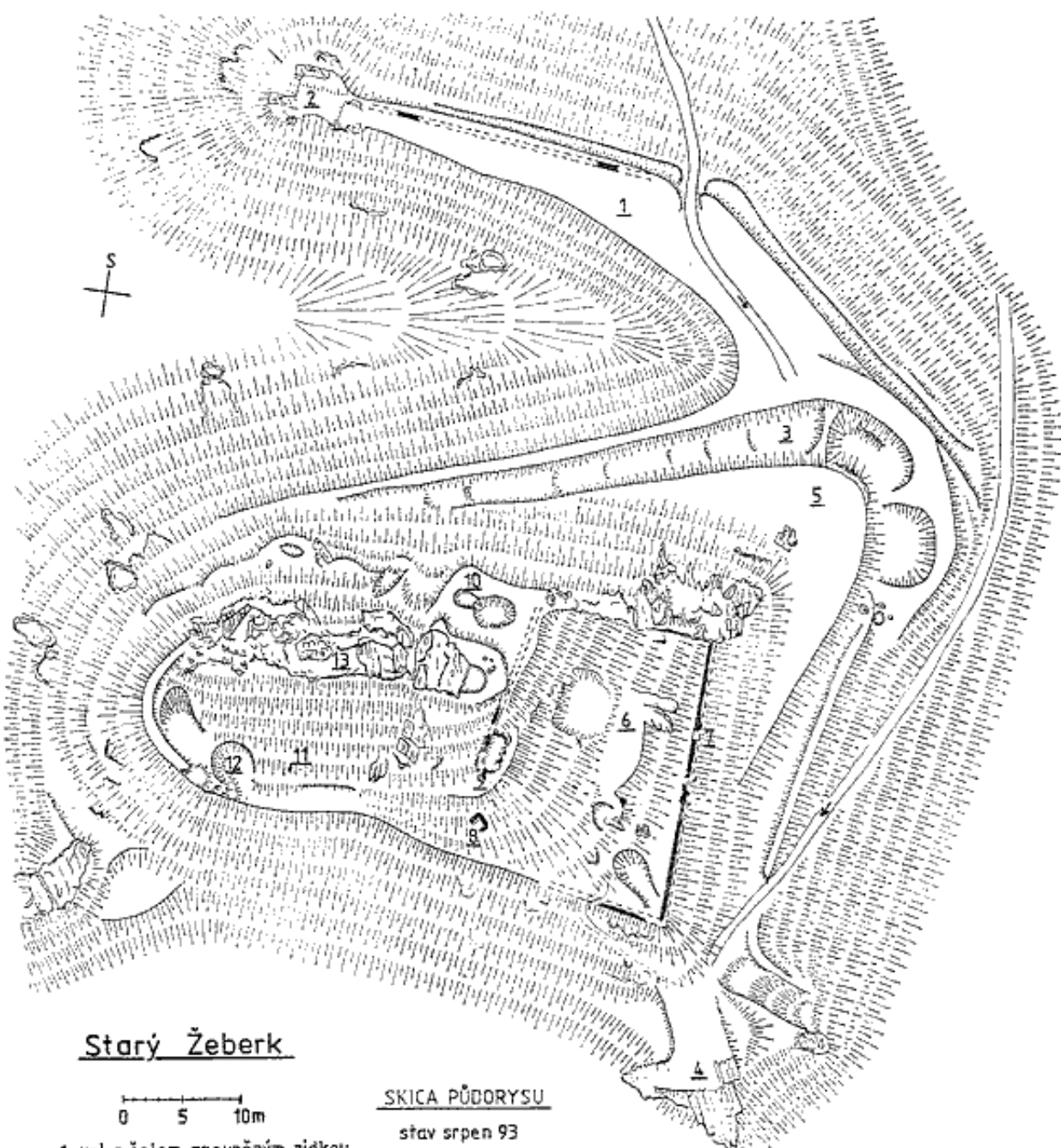
Hrad Starý Žeberk

Přibližně tři kilometry severovýchodně od vsi Vysoké Pece u Chomutova se nachází mohutný masív Jedlové hory, lemované v nadmořské výšce téměř 800 m romantickými skalami. Naproti Jedlové hoře, odděleny hlubokým údolím s Červeným potokem, se nachází dva vrcholy. Jedním z nich je pověstmi opředená výšina Macecha, dříve zvaná Johannisfeuer, protože se zde zapalovaly Svatojánské ohně (Sedláček, 1923). Druhý protější kopec se dnes nazývá Jezerní hora nebo také Jezerka. Na vysokých rozeklaných skalách na jejím vrcholu kdysi stával hrad Starý Žeberk, původně pojmenovaný Seeberk. Je nejvýše položeným hradem v severních Čechách. Dnes z něj už téměř nic nezůstalo a náhodného turistu spíše přiláká zdejší nádherná a neporušená příroda.

Za zakladatele hradu bývá v současné literatuře považován Albert, který pocházel z míšenského rodu pánů z Leisneka a který hrad pojmenoval Seeberk (Jezerní hora). Ovšem jak naznačuje nalezená keramika na hradě, způsob překlenutí branky pouhým překladem a další indicie, byl hrad nepochybně založen neznámým v první třetině až polovině 13. století. Poprvé se Albert píše po hradě r. 1277 jako kadaňský purkrabí a také majitel Bíliny a Tachova. Jak dlouho bydlel na Žeberku, není známo. Zřejmě kvůli mimořádně obtížnému přístupu k hradu buď on nebo některý jeho potomek, vystavěl na počátku 14. století nedaleko vsi Pyšné nový, větší pohodlnější přístupný hrad. Ten byl pojmenován Nový Žeberk a původní Žeberk byl od té doby nazýván Starým. Neznámo kdy se stali majiteli Starého Žeberka páni z Bergova, držitelé bílinského panství. Jeden z nich, Ota, si vzal za manželku dceru Alberta ze Seeberka. R. 1327 je bratřím Ottovi a Ottovi z Bergova potvrzeno manství na Žeberku a Bílině. R. 1334 týmž bratřím byla panství Žeberk a Bílina králem Janem Lucemburským vyňata z moci krajských soudů. (Není jisté o který Žeberk jde). Ota z Bergova je uváděn v letech 1374–79 jako patron kostelů ve vsích Boleboři a Bernově, které patřily ke Starému Žeberku. Ota z Bergova dne 3. ledna 1383 prodal hrad Nový Žeberk a horu Starý Žeberk a třetí díl městečka Borku (dnešní Jirkov) s přilehlými vesni-

cemí Těmovi z Koldic. Vzhledem k tomu, že v prodejní listině je již uváděna pouze hora Starý Žeberk a ne hrad a navíc po tomto roce se už oba Žeberky nerozlišují, je zcela zřejmé, že hrad byl někdy před rokem 1383 opuštěn. August Sedláček nevěděl o existenci hradu u Pyšné a proto Nový Žeberk ztotožnil s hradem Borkem (asi 2 km od St. Žeberka), pozdějším Červeným Hrádkem. Přitom Sedláček zarazil rozpor, kdy r. 1383 je uváděna pouze hora Žeberk a na počátku 15. století jsou v deskách dvorských uváděna na seznamu manství Žeberk jako hrad a Borek samostatně. Vysvětlil si tento nesoulad tím, že hrad byl sice neobydlen, ale udržován v obyvatelném stavu. Dnes, kdy je již spolehlivě lokalizován Nový Žeberk k Pyšné, je zcela jasné, že St. Žeberk byl už opravdu zpusťlý a již nikdy po r. 1383 obývaný. Ostatní dějiny hradu včetně zápisu v deskách dvorských již patří k Novému Žeberku. Proto se oba Žeberky po r. 1383 nerozlišují — což si Sedláček nesprávně vysvětlil tak, že N. Žeberk byl přejmenován na Borek. Žeberky už nebylo třeba rozlišovat, když Starý už neexistoval. Tento zcela chybný Sedláčkův výklad bezesbýtku převzala celá řada autorů různých publikací, včetně nejnovější literatury (Anděl a kolektiv). Zde dokonce autoři dokonale smíchali dohromady dějiny tří hradů — Borku (Červeného Hrádku), N. Žeberka a St. Žeberka ve zcela nesmyslnou změň. (Anděl a kol. díl severní Čechy 1984, 75, 397, 539, srovnej Čermák 1962).

Staveniště pro hrad bylo z hlediska obrany výhodně vybráno na skalním vrcholu kuželovité Jezerní hory. Ze tří stran je chráněno prudce klesajícími svahy, posetými bizardními skalisky. Čtvrtá strana, severní, klesá pozvolněji do sedla pod Svatojánský vrch (Macechu). Přístupová cesta zvolna stoupala ze sedla tímto svahem až k místu, kde byl celý svah přepažen částečně uměle navršeným a částečně přírodním valem (pozice v plánu č. 1), využívajícím skaliska. Na východě se val napojoval na II. příkop a na západě končil úzkým bradlem se skaliskem (2). Skalisko vyběhá do boku předpolí hradu a je z něj dobrý rozhled po přístupovém svahu a sedle. Je tedy nejvýše pravděpodobné, že zde stála asi dřevěná

Starý Žeberk

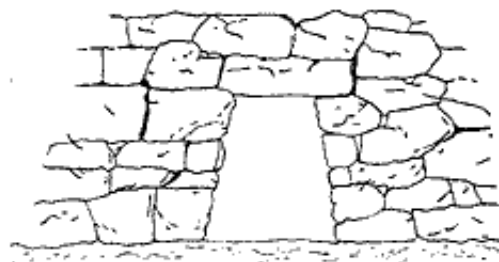
0 5 10m

SKICA PŮDORYSU

stav srpen 93

- 1-val s čelem zpevněným zidkou
- 2-strážní skalisko
- 3-příkop
- 4-strážišťe
- 5-předhradí
- 6-I.nádvoří
- 7-branka
- 8-vyzděná prohlubeň
- 9-základy drobné stavby
- 10-prohlubeň-snad studna
- 11-II.nádvoří
- 12-snad stopy po budově
- 13-nejvyšší skalisko

7+

BRANKA (?) DO I.NÁDVOŘÍ stav na přelomu 19.-20.století Kresba podle A.Sedláčka

strážní věžice. Čelo valu bylo zpevněno zídrou z kamenů — plentou — poskládaných na sebe na sucho bez použití malty a ještě zabezpečeno mříčím, asi 1,5 m širokým příkopem. Vrchol valu původně nepochybně ukončovalo nějaké dřevěné opevnění.

Přístupová cesta prošla průchodem ve valu, překonala krátkou rovinku a po mostě překročila asi 10 m široký hradní příkop (3) a vstoupila do předhradí. Příkop byl místy vytesán do skály a byl původně značně hluboký, jak je vidět na dochovaném zbytku před špicí předhradí. Zasypaný pruh příkopu v tomto místě pochází zřejmě až z pozdějších staletí. Příkop obklopoval hrad ze tří stran. Na východě končil před skaliskem (4), které vybíhalo od jihovýchodního rohu I. nádvoří ze svahu a bylo s hradem spojeno úzkým pruhem zeminy. Skalisko sloužilo s určitostí jako strážní stanoviště. Z jeho vrcholu bylo možné kontrolovat přístup k celé východní a jižní straně hradu. Na západě příkop končil u podlouhlého skalního hřbetu, na kterém bylo zřejmě umístěno další strážíště.

Vlastní hrad byl postaven na dvou skalách, ke kterým přiléhala dvě nádvoří se zástavbou a již zmíněné drobné předhradí (5). Předhradí bylo zřejmě opevněno palisádou a na jeho povrchu dnes nezůstaly žádné stopy po zástavbě. Přimo nad předhradím se tyčí vysoké, podlouhlé skalisko, na kterém nepochybně stávala dřevěná věž. Jižní strana skály, obrácená do nádvoří, je snad uměle přitesána v rovnou, hladkou stěnu. K této skále přiléhalo I. nádvoří, obehnané kamennou hradbou (6). V její východní části stála ještě na konci 19. století malá branka (7). Byla široká 1 m, primitivně sklenutá překladem z plochých kamenů, což svědčí o jejím značném stáří. Jak uvádí A. Sedláček, branka byla náhodně objevena při těžbě dřeva. Lesníci ji i s kusem přilehlé hradby odkryli. Dnes z branky zůstal jen základ bočních stěn. Zřejmě spojovala nádvoří s předhradím. Plocha nádvoří je nerovná, prostoupená vyčnívajícými kusy skal. Dnes je zasypaná silným nánosem zeminy a zříceného zdiva. Kudy se do nádvoří vstupovalo není zcela jasné. Snad bylo pouze přístupné zmíněnou brankou od předhradí, nebo odzadu od strážního skaliska (4). Od něj vede do nádvoří klikatá cestička s pozůstatky schodů, která pochází z doby romantismu z 19. století. V jihovýchodním rohu nádvoří se nachází přibližně čtvercová prohlubeň (8), ze tří stran vyzděná. Její účel ani stáří nejsou jasné. Na západním konci nádvoří stála pod skalou s jádrem hradu kamenná hradba. Její

průběh již nelze sledovat, protože až na nepatrné zbytky celá zmizela. Hradba je přerušena základy drobné stavbičky (9), obdélníkového půdorysu. Vzhledem k nepatrným zbytkům nelze jednoznačně určit, zda je původní a nebo pochází z 19. století — snad podezdívka pro dřevěnou boudu. Pod severovýchodním rohem nejvyšší skály se nachází prohlubeň, dříve dost hluboká (10). Snad je pozůstatkem studny nebo nádrže na vodu. Z prvního nádvoří se zřejmě procházelo po jižním okraji staveniště do druhého nádvoří (11). Dá se předpokládat, že obě nádvoří oddělovala příčná hradba, pro kterou bylo využito úzké skalisko, vybíhající k jihu od hlavní skály. Při jižní hradbě II. nádvoří pravděpodobně stála malá budova, jak nasvědčují již málo zřetelné prohlubně (12). Z II. nádvoří pak byl možný přístup na úzkou nejvyšší skálu hradu dlouhou asi 23 m (13), o šířce 3–6 m. Dnes je dost zvětřalá a původně měla jiný tvar. Byla zejména širší, jak tomu nasvědčují četné opadané kusy pod jejím temenem. Dnes na vrcholku skály není nejmenších stop po stavbě, ale původně nepochybně nesla hlavní obytnou budovu hradu, snad věž, postavenou ze dřeva.

Celkově se z hradu dochovaly tak nepatrné zbytky, že nelze spolehlivě určit jeho podobu. S největší pravděpodobností měl hrad většinu staveb vybudovanou ze dřeva. Hrad byl dlouhodobě zkoumán amatérským badatelem P. Pietschem, který povrchovými sběry nashromáždil velmi bohatý soubor keramiky, hrotů šipek a dalších nálezů. V sedmdesátých letech chtěl na hradě provést archeologický výzkum PhDr. T. Durdík CSc., ale s odůvodněním, že se hrad nachází v přírodní rezervaci mu nebyl příslušnými orgány povolen. Při povrchovém průzkumu byl nalezen také třmen kuše. Dle tehdejšího vyjádření PhDr. Durdíka jde pravděpodobně o nejstarší nález části kuše v Čechách, který by snad posunul do starší doby počátek používání této zbraně, než se předpokládá. Je velká škoda, že nemohl být proveden výzkum tohoto velmi starého hradu.

Literatura: A. Sedláček 1923: Hrad, zámky a tvrze... XIV. Praha. Anděl a kol. 1984: Hrad, zámky a tvrze... díl Severní Čechy. Praha. Čermák M. 1962: Regionální studie I., Litvínovsko – Mostecko, článek St. Žeberk a N. Žeberk, str. 10–15. Autor již v tomto roce ztotožňuje N. Žeberk s tehdy neznámým hradem u Pyšné a podává o tom přesvědčivé důkazy.

Z. Hejster

Vysoká brána aneb opevnění Dobřan

O případném opevnění kdysi významného poddanského města Dobřan (okr. Plzeň-jih) se v literatuře tradují mnohé informace, které lze hodnotit vesměs jako nejisté či nedoložené. Smyslem následujících řádek je pokus o shrnutí a zhodnocení informací, které poskytuje dochovaná či doložená městská zástavba.

Vzhledem k tomu, že detailní zpracování staršího historického vývoje města není účelem tohoto článku,

uvádím pouze základní data podstatná pro danou problematiku. První zmínka z r. 1243 uvádí osobu Závise z Dobřan (Pelant 1984). Město bylo založeno na místě staršího, nepochybně významného sídla před rokem 1259 Janem z Dobřan. Tehdy byl do města uveden řád magdalenitek (Podlaha 1908). Od počátku jsou zde doloženy oba kostely, sv. Víta a sv. Mikuláše. Podstatný pro další vývoj města bylo období mezi lety

Obr. 1 — Situace města dle skici ke stabilnímu katastru 1838, šrafovaně vyznačena plocha pravděpodobného opevnění. A — most přes Radbuzu, B — Vysoká brána, V — kostel sv. Víta, čárkovaně vyznačena vodoteč potoka.

1272 až 1282, kdy město postupně získal klášter choťšovský (Bělohávek 1980). Klášter magdalenitek v této době zanikl (Podlaha 1908). Nový majitel dal městu některá městská práva, mezi nimi snad i v literatuře uváděné právo dřevěného opevnění — či spíše oplocení města (Vlčka 1932). Tato výsada mohla být reakcí na poplacení klášterního zboží roku 1278. Město těžilo z výhodné polohy a kvalitní okolní půdy. Přestože jistě citelně hospodářsky utrpělo založením Nové Plzně, udrželo si i poté význam tržního centra pro široké okolí. Choťšovští premonstráti dbali na další rozvoj města a roku 1378

obdělali měšťany novými právy a svobodami. Odvolacím místem byla Plzeň (Pelant 1984). Husitské války znamenaly zastavení rozvoje města, které bylo roku 1421 obsazeno Janem Žižkou v souvislosti s dobytím choťšovského kláštera. Můžeme předpokládat, že město bylo jako klášterní majetek těžce poplácáno. Císař Zikmund sice Dobrušku roku 1437 zastavil, ale premonstrátům se je brzy podařilo získat zpět. Za vlády Jiříka z Poděbrad došlo ke sporům měšťanů, stranicích králi, s klášterní vrchností. Nové výsady udělené Jiříkem však král Vladislav II. na naléhání premonstrátů roku 1509 zrušil a měšťany donutil k placení daní. Přestože klášterní vrchnost dále omezovala městskou samosprávu, bylo 16. století dobou hospodářského rozkvětu, který zastavila až třicetiletá válka. V jejím počátku byly Dobrušky obsazeny Mansfeldovými oddíly, roku 1620 celé město vypálila císařská armáda. Další požár roku 1632 zničil město při rekvizici valdštejnskými oddíly. Na závěr války zcela vyplednilo Dobrušky vojsko generála Torstensonna. Pobořené a vylidněné město bylo postupně dosídlováno německými rodinami. Císař Ferdinand III. odměnil Dobrušku za jejich věrnost ve stavovském povstání novými trhy a potvrdil stará privilegia zničená požáry. Další výsady poskytl městu choťšovský probošt Bandhauer. Hospodářská prosperita vedla během 18. století k celkové postupné barokní

přestavbě města, jejíž ráz setřely poslední velké požáry v letech 1775 a 1801 (Vlčka 1932). Roku 1838 bylo v podstatě celé město včetně předměstí zděné. O rok později byla z komunikačních důvodů zbořena jediná známá městská brána.

Do dnešních dob zůstal zachován prakticky jediný hmotný doklad středověkého opevnění Dobrušky. Je jím nepřímě dochovaný půdorys historického jádra města (obr. 1). Charakteristické je pro Dobrušku porušení klasické pravidelné lokační osnovy ve směru severozápad – jihovýchod. Tento směr je trasou raněstředověké cesty směřující od Staré Plzně na Choťšov a dále do Bavor, která přecházela do bavorským brodem řeku Radbuzu. Respektování cesty a s největší pravděpodobností i části tehdejší zástavby staré vsi vedlo lokátora k porušení tradičního schématu (Líbal 1979). Domněnku, že město vzniklo na zeleném drnu stranou původní vsi je na tomto místě nutno odmítnout (Bělohávek 1980). Vzhledem k predikátu „z Dobrušky“ můžeme pro tuto dobu uvažovat o existenci opevněného panského sídla. Určité náznaky v terénu a parcelaci (obr. 3) hovoří pro jeho funkční spojení s původním, nepochybně ještě románským kostelem sv. Víta. O původní podobě kostela, nahrazeného po roce 1727 velkolepou barokní novostavbou, bohužel mnoho nevíme (Podlaha 1908). Určitou indicií je samotná poloha kostela na terénní vyvýšenině

sevržené z jedné strany řekou a z druhé dálkovou komunikací. Vzhledem ke starobylému zasvěcení, prvotní farní funkci a jeho poloze je pravděpodobné, že byl původním kostelem staré vsi, existujícím ještě před založením města. Svoji velikostí nepostačoval nově založenému městu, pro které vznikl pozdější farní kostel sv. Mikuláše přímo na náměstí. Zachování staršího kostela sv. Víta pak podmínila snad vazba na panské sídlo, dále doložená vazba na klášter magdalenitek a nakonec i další trvalé držení města církevní vrchností. Panské sídlo mohlo mít v dané poloze charakter dvoudílné dispozice s obdélným předhradím či dvorem na severu s vlastním „palácem“ na jihu, propojeným s pravděpodobně tribunovým kostelem a ohraženým oválným příkopem a valem či zdí, dodnes dochovaným v půdorysné stopě. Není vyloučeno, že kostel byl opevněn samostatně, bez přímé vazby na panské sídlo. V závěru své existence mohl být součástí sídla řádový dům Magdalenitek (obr. 4).

Zbývající půdorys města je již zcela v duchu zásad gotického urbanismu. Do rohů velkého obdélného náměstí ústí ulice vymezující 5–6 pravděpodobných původních domovních bloků. Bloky byly vytvořeny úzkými a dlouhými parcelami, jejichž zadní hranice byla zároveň okrajem původního města. Městské jádro bylo, ač to není dnes již na první pohled patrné, poměrně významně vymezeno přírodními podmínkami. Je situováno na přirozeném povodňovém ostrově, obtékaném na západě a severu řekou Radbuzou a na jihu kdysi zřejmě dosti vodnatým bezejmenným potokem pramenícím pod vrchem Vysoká. Ještě v minulém století byla na tomto toku pod městem soustava rybníků. Za potokem, směrem na Přeštice a Merklín, bylo založeno pravděpodobně původem ještě středověké předměstí. Řeku překračoval západním směrem brod, poměrně záhy nahrazený kamenným mostem, doloženým poprvé r. 1583 (Vlčka 1932).

Pozoruhodné je dodnes dobře patrné sevření městského jádra, charakteristické pro opevněná města. Tato situace je do současnosti nejlépe dochována při jihozápadním a severním obvodu. Na východním okraji došlo k narušení

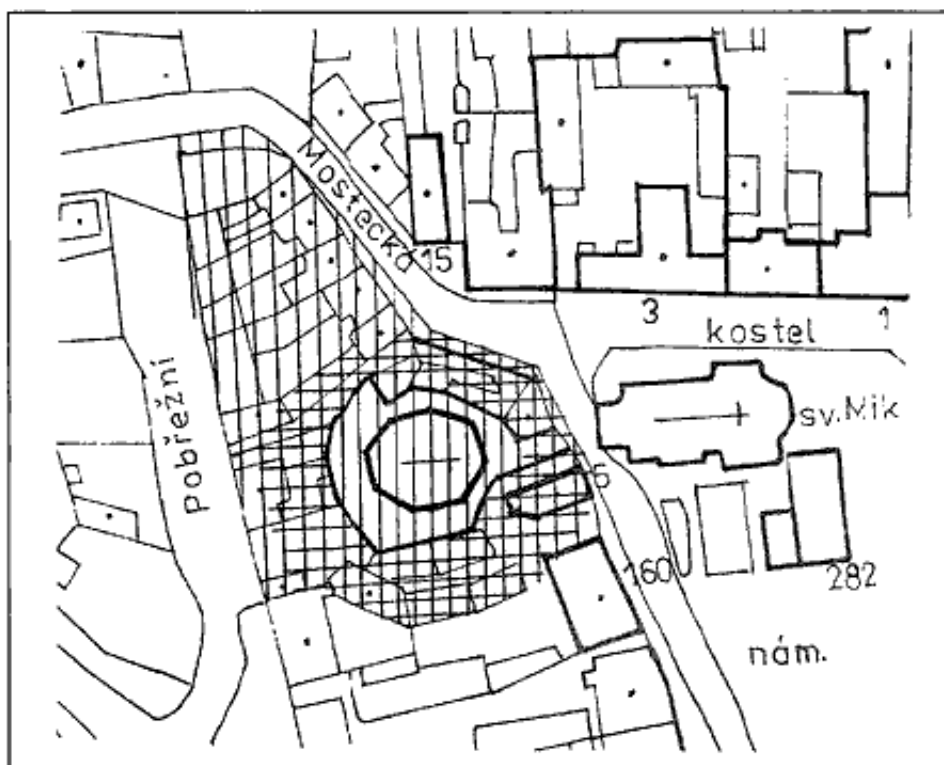

Obr. 2 — Pečeť města se znakem — symbolem brány.

původního půdorysu novou zástavbou drobnějších usedlostí. Zástavba na předpokládané linii opevnění rostla podél dnešní Tyršovy ulice postupně od 18. století. Časově souvisí s novou prosperitou města po pobělohorském úpadku, přičemž její situování je nepřímým dokladem ztráty funkce opevnění. Mladší rozšíření půdorysu městského jádra na úkor opevnění je patrné i na jihovýchodě. Blok domů při jižní straně hlavní přístupové komunikace od Plzně zde svými zahradami nápadně vyběhá ze zaobleného obvodu města. Ulice byla na východě uzavřena

tzv. Vysokou branou, doloženou na skice ke stabilnímu katastru z r. 1838. Stísněné poměry pravděpodobně ještě předlokačního půdorysu této části města byly zřejmě dlouho fixovány linií opevnění směřujícího od brány k západu. Po ztrátě jeho významu byla funkčně neudržitelná situace řešena rozšířením parcel právě do prostoru bývalého opevnění. Mohla tak vzniknout plnohodnotná městská zástavba po obou stranách ulice.

Dostáváme se tak k jedinému známému prvku městského opevnění, zmíněné Vysoké bráně. Podoba brány byla až do nedávné doby známa pouze ze stručného popisu. Tímto popisem by zřejmě naše snahy o bližší poznání skončily, nebýt náhodného nálezu ve zbytcích starého městského stavebního archivu, dodnes uloženého v budově radnice. Podařilo se zde objevit zaměření brány před její demolici (obr. 5). Podoba je patrná z vyobrazení xerokopie plánu. Dobře patrný je hrotitý vjezd, vpadlina pro padací most ani otvory pro zvedací mechanismus však nejsou naznačeny. Vstup mohl být uzavírán pouze vraty. Zajímavý je vstup do patra po vnějším schodišti umístěném

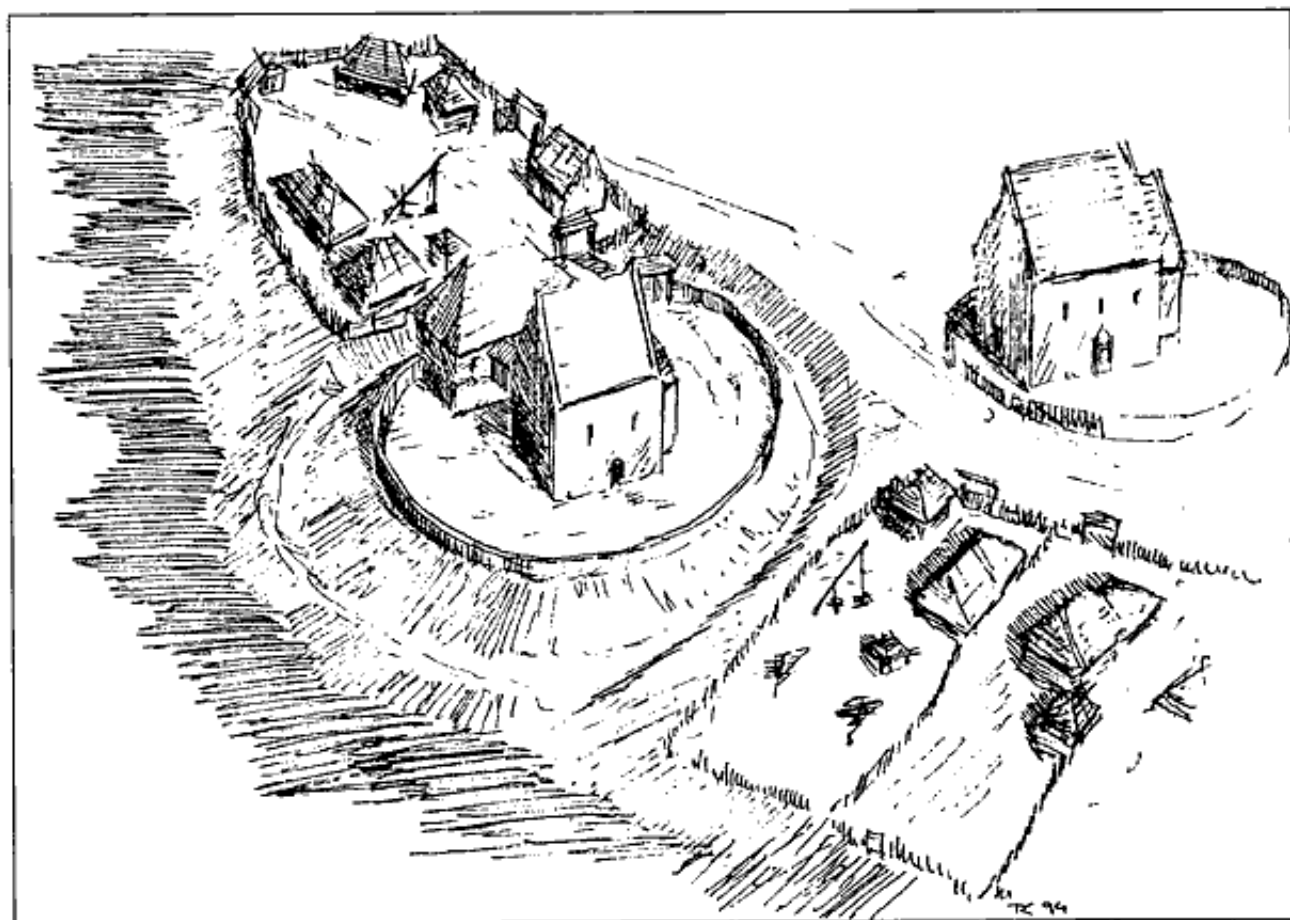

Obr. 3 — Detail situace v okolí kostelů, svisle šrafován možný rozsah panského sídla, vodorovně plocha příkopu kolem kostela sv. Víta.

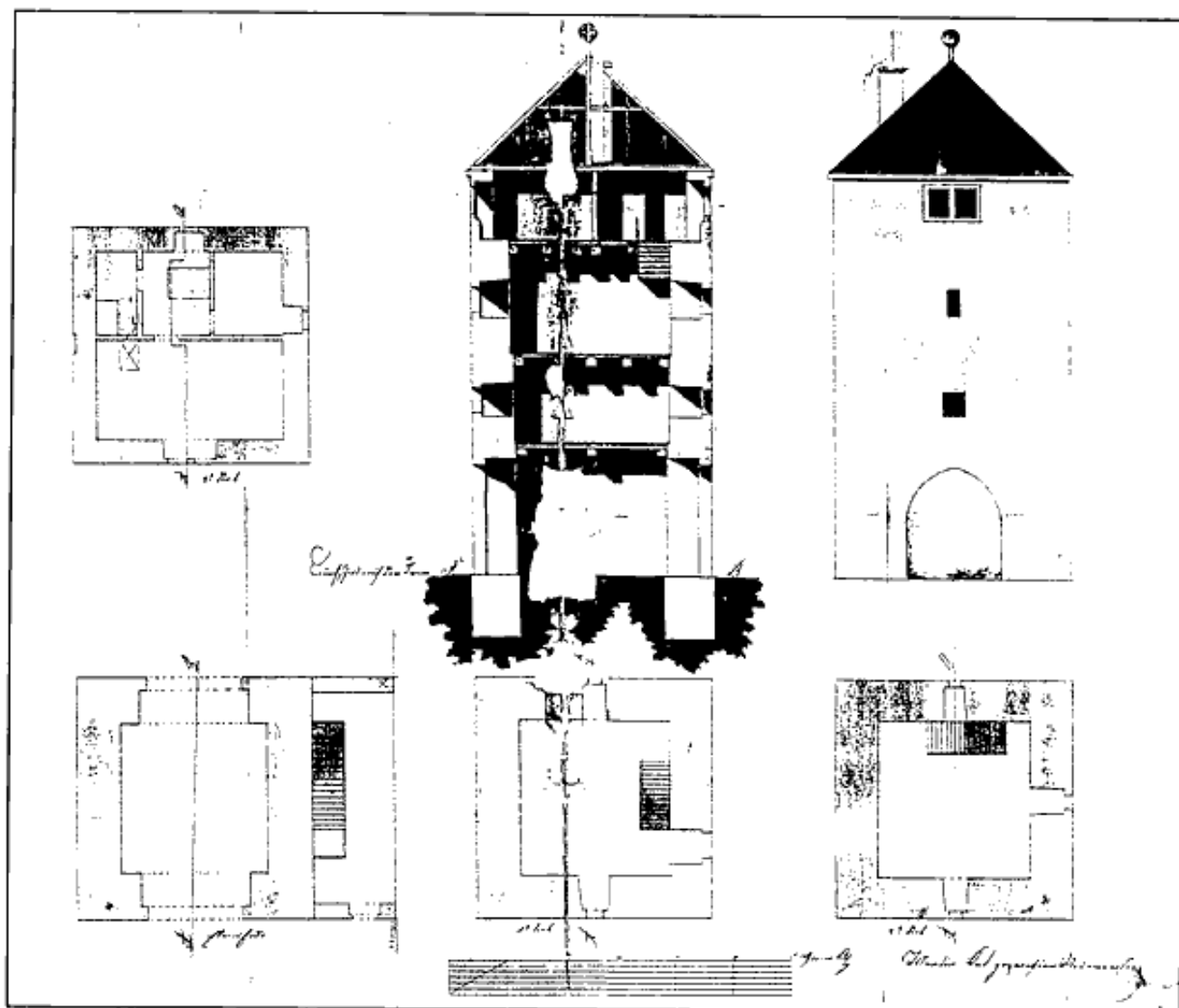
v úzkém dvorku při jižní stěně věže. Dvorek byl po obou kratších stěnách uzavřen slabou nižší zdí, prorazenou ze strany města úzkým vstupem. Tento detail je zajímavý ve vazbě na okolní zástavbu a uvažované opevnění. Z plánu nic nenasvědčuje tomu, že by brána byla zapojena do hradební zdi. Důsledné druhotné odstranění hradební zdi s ponecháním brány je v daném místě dosti nepravděpodobné. Uvedená skutečnost tak zpochybňuje možnost existence pevné hradební zdi. Další patra věže jsou přístupna vnitřními dřevěnými schodišti. Dle ústupků ve zdivu lze soudit, že patra byla osvětlena střílnovými okénky po všech čtyřech stranách. Poslední patro s o poznání slabšími zdmi sloužilo jako obydlí branného. Tomuto využití odpovídá dispozice, širší okna a komín. Stavba představuje běžný typ městské brány používaný v podstatě od 13. do 16. století. Charakter zaměření neumožňuje bližší poznání doby vzniku. Název Vysoká brána označoval nepochybně nejvyšší stavbu města, protože kostely věže neměly a dnešní zvonice pochází až ze 17. století (Kamper – Wirth 1911). Brána tedy měla i funkci strážní věže, ze které bylo možno přehlédnout široké okolí.

Shrneme-li všechny uvedené poznatky, dostáváme následující, v mnohém jistě neúplný obraz vývoje hrazených Dobřan. Pro městské založení byla vybrána výhodná poloha do značné míry chráněná vodními toky a mokřinami, již zastavěná starou a pravděpodobně dosti významnou vsí s kostelem

a panským sídlem. Stará zástavba byla zčásti respektována lokátorem nového města. Po získání města klášteřem choťšovským pozbylo pravděpodobně hrazené panské sídlo význam. Potřeba zajištění významného klášterního majetku a obyvatel vedla ještě koncem 13. století k opevnění města tehdy běžným způsobem. Můžeme předpokládat vytvoření valu, příkopu a dřevěného plotu za zadní linií parcel minimálně na jižní a východní straně. Tok potoka umožňoval spolu s terénní konfigurací i napájení příkopu. Do středověku je nutno klášter i soustavu rybníků pod městem, která kromě hospodářské funkce i výrazně posílila jeho obranyschopnost. Zdá se, že v následujícím, obecně klidnějším století, se aktivity omezily pouze na údržbu staršího opevnění a pravděpodobně stavbu Vysoké brány, snad v návaznosti na budování kostela sv. Mikuláše v pol. 14. století. Teoreticky přichází v úvahu pro stavbu brány i období Jiřího Poděbradského, je však méně pravděpodobné, vzhledem k charakteru stavby. Nákladná brána byla symbolem města a mohla mít svůj menší protějšek ve druhém vjezdu do města. Připustíme-li někdy uváděný gotický původ mostu, mohla být druhá brána jeho součástí. Terénní situace nevyklučuje tuto možnost. Události husitských válek znamenaly jistě poškození městského opevnění, snad trvalého významu. Šestnácté století je obecně dobou nového budování opevnění především zmáhajících se poddanských měst, pro které bylo symbolem významu a prosperity. Pravděpodobně

Obr. 4 — Ideální rekonstrukce možné podoby panského sídla před r. 1300 při pohledu z jihozápadu.

Obr. 5 — Kopie zaměření Vysoké brány před demolicí r. 1839.

i dobřanští měšťané by vybudovali zděné opevnění, nebýt sporů s klášterní vrchností, která i v obecně rovině podobné snahy odmítala umožnit, jak je možno doložit na příkladu Teplé. Proto můžeme v Dobřanech předpokládat spíše neúdržbu a postupný zánik starého, z vojenského hlediska již nedostatečného opevnění. Všeobecný zánik za třicetileté války a následující rozsáhlá barokní proměna města zahladila všechny stopy.

Možnosti detailnějšího poznání jsou v daném případě dosti omezené. Více může říci další průzkum pramenů a archeologický dohled během stavebních prací.

Literatura a prameny: Zaměření Vysoké brány, 1839, uloženo ve stavebním archivu městského úřadu v Dobřanech; Bělohlávek, M. 1980: Dobřany za feudalismu, MZK XVI, s. 167; Kamper, J. – Wirth, Z. 1911: Soupis památek historických a uměleckých XXX. Praha; Karel, T. – Procházka, Z. 1994: Město Dobřany. Domažlice; Líbal, D. 1979: Pasportizace okresu Plzeň-jih, SÚRPMO Praha, strojopis; Pelant, J. 1984: Města a městečka Západočeského kraje. Plzeň; Podlaha, A. 1908: Posvátná místa království Českého. Praha; Vlčka, F. 1932: Město Dobřany. Plzeň.

T. Karel

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Po stopách Augusta Sedláčka v Rokycanech

14. října 1994 v odpoledních hodinách uskutečnila plzeňská pobočka Klubu Augusta Sedláčka návštěvu Rokycan. Kroky návštěvníků vedly nejprve do Jeřabinové ulice, kde nyní sídlí v bývalých kasárnách Státní okresní archiv v Rokycanech. Devět účastníků uvítal ředitel archivu PhDr. Petros Cironis

a v badatelně ústavu seznámil přítomné s prací Augusta Sedláčka na uspořádání a sepsání archivu města Rokycan, který tvoří ucelené I. oddělení současného okresního archivu.

Sedláček pracoval na uspořádání rokycanského archivu v letech 1920–1925. Dojížděl sem z Písku každý měsíc vždy na jeden týden, často doprovázen svou chotí Terezií. Byl ubytován v hotelu „Český dvůr“

na náměstí a pracoval v přízemních místnostech radnice, která stojí v sousedství hotelu. Ráno začínal Sedláček mezi 7. a 8. hodinou a s tříhodinovou polední přestávkou pracoval do večera až přes 19. hodinu. Po večeri pak ještě sedával u stolu v Českém dvoře v kroužku rokycanských intelektuálů, z nichž nejvíce si cenil profesora zdejšího gymnázia a zakladatele rokycanského muzea dr. Bohuslava Horáka a řečtináře a češtináře gymnázia, profesora Josefa Dvořáka.

O Sedláčkově pobytu jsou v městském archivu zachovány účetní doklady a krátké dopisy, kterými žádal městskou radu o některé věci, nebo v nichž si stěžoval na drobnosti, např. že stínítko lampy na jeho pracovním stole by mělo být zelené, nebo že rohlíky k snídani jsou málo vypečené. Sedláček po celou dobu pěti let měl titul městského archiváře a kronikáře a svou práci konal bezplatně, jen za byt a stravu. Náklady na jeho ubytování a stravování v hotelu činily 36 Kč denně a každý rok mu městská rada věnovala „dar“ 300 až 600 Kč. V jeho práci na radnici mu pomáhala manipulátka městského úřadu sl. Černá. Převážná část archivního materiálu musela být pro zpracování přinášena ze sklepa radnice.

Všechny uspořádané spisy zapisoval Sedláček do staré nepopsané pozemkové knihy, vázané v polokůži a označené na hřbetě zlaceným zašlým nápisem Gemeinde SMRKOWITZ HRADIST (tedy dnešních obcí Hradiště a Smrkovec v klatovském okrese). V této knize je Sedláčkovou rukou popsáno přes 500 stran velkého formátu 47x32 cm. Celý archiv města Rokycan, jenž prošel Sedláčkovými rukama a je opatřen jeho poznámkami, psanými tlustou modrou tesařskou tužkou, obsahuje listinný a spisový materiál od roku 1363 v množství 942 archivních kartonů a 729 městských knih, z nichž nejstarší je z roku 1404. Po ukončení své práce zanechal v městské kronice zápis, psaný rukou jeho manželky — jemu samotnému se už ruka třásla — nadepsaný „O rovnání a třídění rokyckého (!) archivu“.

Po seznámení s touto obrovskou prací Augusta Sedláčka a po zodpovězení některých dotazů ukázal ředitel archivu dr. Cironis přítomným ještě některé archivní skvosty z trezoru. Byla to nejstarší perga-

menová listina archivovaná na území našeho státu, vydaná německým králem Otou III. v listopadu 994, tedy před 1000 lety, pocházející z Itálie. Další zajímavostí byla nejmladší pergamenová listina česky psaná, kterou císař František Josef I. povýšil v roce 1905 Liblín na městys. Listina je císařem podepsána česky, včetně toho háčku na „š“. Středem pozornosti byl také rytinami bohatě zdobený široký popravčí meč. Návštěvníci si také prohlédli a zakoupili některé publikace, vydané archivem v letošním roce. Na závěr návštěvy věnoval dr. Cironis Klubu Augusta Sedláčka zvětšenou fotografii Sedláčka a jeho choti, jejíž originál zdobí stěnu badatelný archivu.

Po skončení exkurze se všichni účastníci, včetně ředitele archivu, odebrali na rokycanské náměstí, aby si prohlédli bývalé pracoviště A. Sedláčka v přízemí radnice. Bohužel ale pro pozdní hodinu tak bylo možno učinit pouze okny. Poté se účastníci usadili v jídelně hotelu Český dvůr, kde povečeřeli a na věčnou paměť Augusta Sedláčka v místnosti, kde jeho duch je stále přítomen, vyprázdnili několik "nádob pivných".

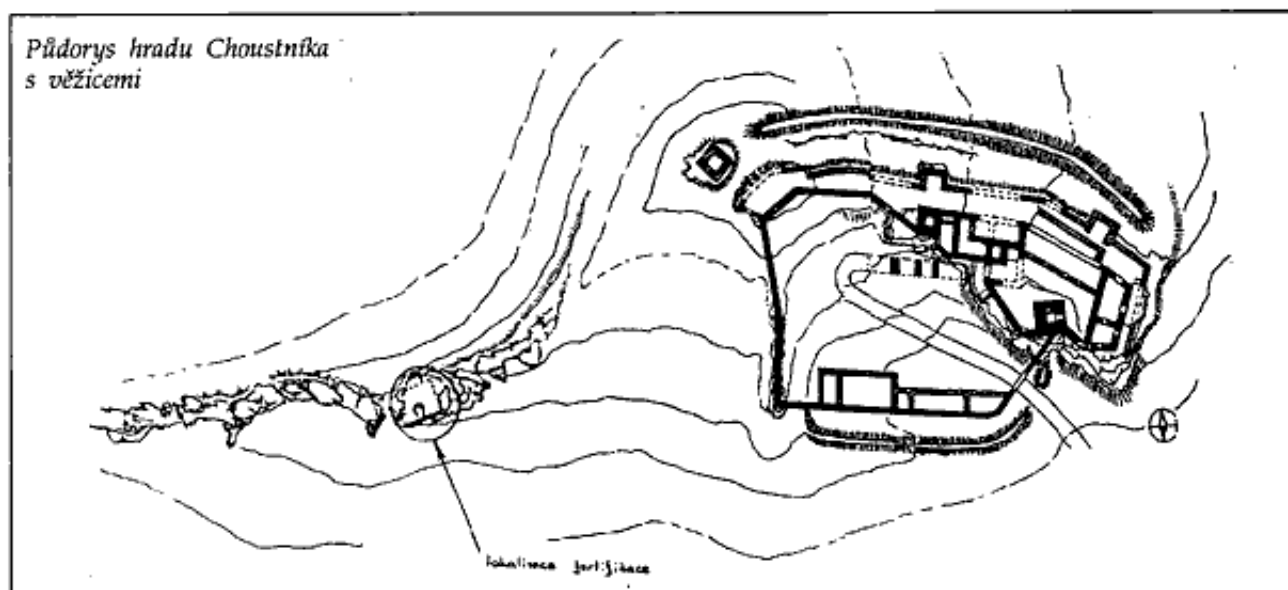
Návštěva Rokycan byla přítomnými vysoce hodnocena, neboť byla s ředitelem archivu domluvena další spolupráce, při níž klub bude moci využít i tiskovou techniku archivu. Archiv sám pak rozmnoží řady členů KASu.

J. Světlík

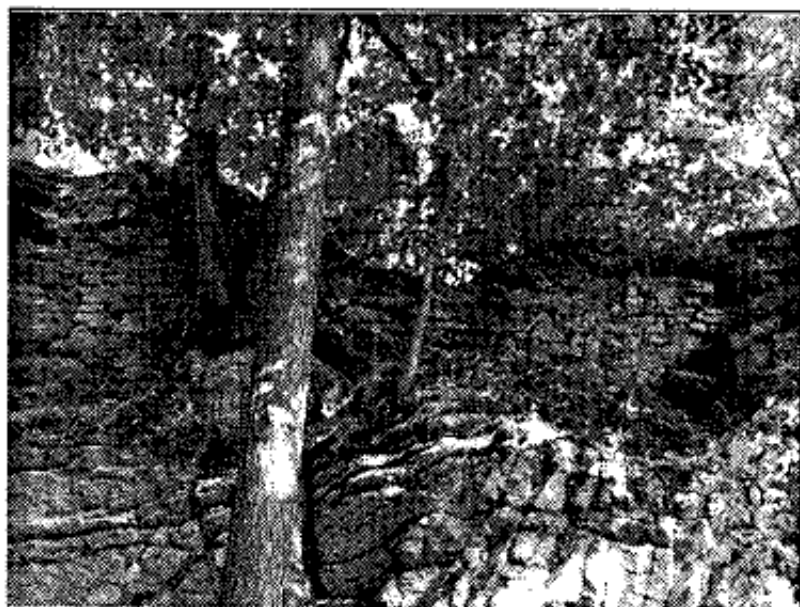
Fortifikace hradu Choustníka

Při návštěvě zříceniny hradu Choustníka (okr. Tábor) na podzim roku 1992 došlo k nálezům fragmentu zdíva v nedaleké vzdálenosti od samotné hradní stavby. Tyto relikty byly zdokumentovány až při naší další návštěvě v létě 1994 a byl proveden i povrchový sběr.

Stavba se nacházela východně od hradu na jednom ze skalních útvarů (viz nákres). V současné době je zde patrný asi dva metry vysoký kamenný fragment zdíva jedné ze stěn. Z dalšího pozorování lze usuzovat, že šlo o mírně lichoběžníkový objekt o rozměrech cca 6x8 metrů. Při povrchovém průzkumu

Choustník — druhá předsunutá věžice.
Stav — léto 1994.

tento objekt řadil ke středověkým obranným stavbám, popřípadě do skupiny středověkých strážišť.

V čele lokality se nachází neveliká plošina tvořící do svahu nepravidelný polokruh s poloměrem maximálně 7 metrů (vzdálenost od ústí jeskyně k okraji svahu), široká 11 m. Někteří z dosavadních badatelů považovali (a to i díky výzkumu) přechod plošiny v tarasovitý tvar za pozůstatek valu. Archeologický výzkum jeskyně prokázal skutečnost, že vedle starších nálezů z neolitu a doby slovanské je vždy přítomna také středověká keramika.

mu byly nalezeny tři zlomky keramiky, z nichž jeden se nalézal v mírné prohlubni uvnitř stavby a zbylé ve vlastním zdivu. Jedná se o keramiku z 15. století (děkujeme za určení p. B. Dragounovi). Zřejmě se jedná o druhou předsunutou věžici. Lze předpokládat, že tento objekt vznikl v první polovině 15. století v souvislosti s opevňovacími pracemi na hradě.

Tuto stavbu zde bylo možno do jisté míry předpokládat, neboť doposud známá předsunutá věžice (viz Menclová, České hrady II.) nemohla zaručit dostatečnou bezpečnost severovýchodního nároží hradního areálu. Je zajímavé, že zde interpretovaná stavba doposud unikala pozornosti badatelů.

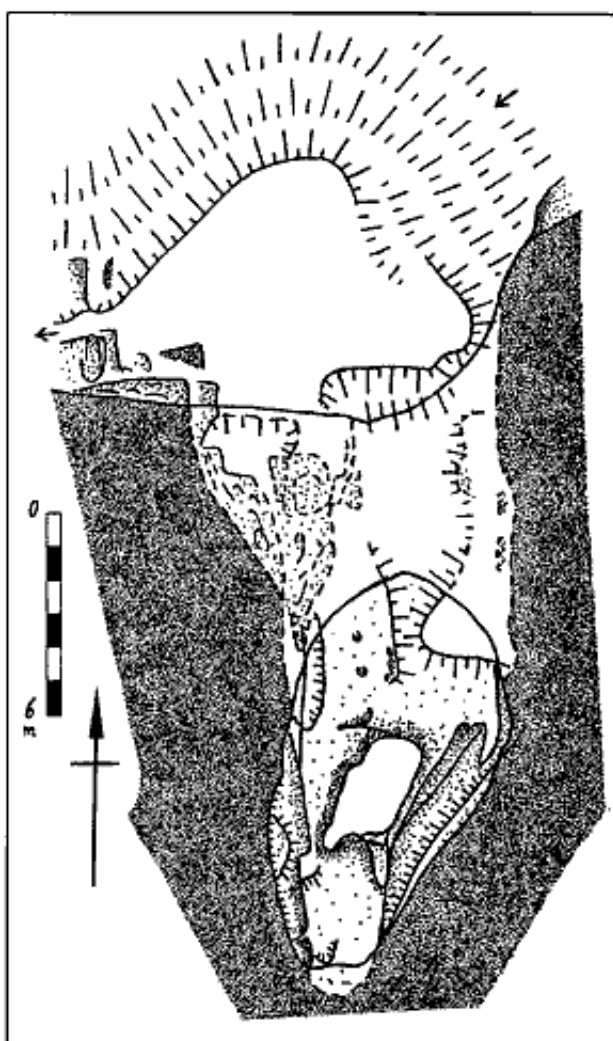
F. Kocman — O. Vacek — P. Digrán

Názor, že jeskyně Ve vratech byla zapojena do obranného systému výše se nalézajícího hradiště je více než pravděpodobný. Avšak ve středověku již hradiště nefungovalo a datování keramiky až do 13. století dokládá další, případně nestálé využití. Není vyloučeno, že zde existovalo strážišť, strážící přístup údolím k nedalekému Královu Dvoru a hrádku v Počáplech. Tato místa panovnické moci

Jeskyně Ve vratech

Při zpracovávání skalních a jeskynních hradů v Evropě věnují nemalou pozornost hledání dalších objektů těchto typů na našem území. I když se zde žádný klasický jeskynní hrad bohužel nevyskytuje, přesto lze hovořit o nepatrném počtu lokalit řadících se k této skupině. Jednou z nich je jeskyně Ve vratech.

Archeologicky známá jeskyně je dnes běžně označována názvem, který obdržela na paměť našeho známého archeologa — Axamitova brána. Lidové pojmenování Zlatá brána, Ve vratech či Vrata dávají tušit podobnost s bránou či vraty. Jde o přírodní krasový výtvar, nalézající se pět kilometrů na jih od západního okraje města Berouna na území Českého krasu. Jeskynní útvar se nachází na hraně srázného svahu v severozápadním konci krasové plošiny Korýzu, kde v době halštatské a slovanské existovalo podle všech předpokladů obranné hradiště. Téměř pod vrcholem je ústí jeskyně, která má tyto maximální rozměry: délka 17 m, šíře 9 m. V zadní části je nepravidelný propastný otvor do neznámého jeskynního systému o půdorysných rozměrech cca 4x2 m. Jeskyně ovšem není uzavřená — zadní část jeskynního klenby se patrně již v pravěku zřítla a její přední část vytváří přírodní bránu. Tyto okolnosti spíše vyvracejí než potvrzují středověké využití jeskyně. Přesto bych

Jeskyně Ve vratech (Axamitova brána) — měřeno 1994

Václava I. mohla být ze strážště včas varována před blížícím se nebezpečím.

Jinou možností využití tohoto přírodního útvaru ve středověku je existence hypotetického jeskynního hrádka. Ze strategického hlediska je však zřícená část jeskynní klenby velice nevýhodná, i když část zříceného stropu jeskyně můžeme dnes uvidět i na dvojici jeskynních hradů — Lochu u Řezna v Bavorsku a Petersöhle u Beuronu ve Švábsku. Jako součást staršího hradiště mohl jeskyní ve vratech možná existovat jakýsi vstup na planinu, ale v případě

středověkého objektu by chybějící strop snad mohl být nahrazen dřevěným, nebo by otvorem v klenbě procházela věžovitá stavba. Nutno dodat, že romantický archeolog páter V. Krolmus zde v polovině 19. století ještě měl vidět záseky ve skále po břevnech dřevěných konstrukcí. Podle romantické pověsti sem kladl obětiště, ale též dávnou tvrz.

Jeskyně ve vratech, nepotvrdí-li další bádání výše zmíněné hypotézy, mohla sloužit také jenom jako drobné refugium pro okolní obyvatelstvo v časech válečného nebezpečí.

Z. Fišera

Už jste četli...?

Miroslav Plaček, *Nový hrad u Kopřivně*. Severní Morava 65/199, str. 3–12, 5 obr. Vydalo Okresní vlastivědné muzeum v Šumperku. Autor klade vznik hradu mezi léta 1320 až 1335 jako typicky šlechtickou stavbu s mimořádně úspornou bergfritovou dispozicí. Mezi léty 1360–1375 došlo k velké přestavbě za markraběte Jana Jindřicha. Hrad obdržel první a druhý okraj opevnění okolo jádra. Po roce 1420 dostal hrad na západě a severozápadě dolní pás opevnění. K zániku jednoho z největších moravských hradů (plocha 1,5 ha a max. rozměry v hradbách 300, resp. 100 m) došlo zřejmě v r. 1471 za ofenzivy uherského vojska proti hradům Jiřího Tunkla z Brněčka a ze Záběhu.

Wacław Romiński – Zdeněk Brachtl, *Železné předměty z hradu Rychleby ve sbírkách muzea v Nise*. Severní Morava 65/1993, str. 60–62, 1 obr. Vydalo Okresní vlastivědné muzeum v Šumperku. Do nízkého muzea se dostala v letech 1910–1911 část železných nálezů z archeologického výzkumu B. Königa. V současné době se ve sbírkách muzea v Nise nachází jen sedm předmětů (2 ostruhy a 5 podkov), ostatní předměty jsou nezvěstné. Typologicky je možné je zařadit do 2. pol. 13. století a do průběhu 14. století.

Tomáš Durdík, *Povrchový průzkum hradu v Tehově*. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 33/1993, str. 109–116, 5 obr. Vydalo Muzeum okresu Benešov a Okresní archiv v Benešově. Informace o povrchovém průzkumu těžce poškozených pozůstatků malého hradu v blízkosti Prahy. Patřil snad mezi objekty budované pražským patriciátem ve 14. století. Při průzkumu byl nalezen malý soubor archeologických nálezů datovaný do první poloviny 15. století.

Jan O. Eliáš, *Pozdně románský hrad ve Velkém Meziříčí*. Vlastivědný věstník moravský č. 1/1994, str. 38–44, 1 obr. Vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně. Na základě stavebně historického průzkumu a nepřímých i listinných údajů klade autor počátky velkomeziříčského hradu do 30., nejpozději do 40. let 13. století. Ve své práci se dále zabývá stavebními dějinami objektu v době vrcholné gotiky a stavebními změnami hradu během husitských a česko-uherských válek.

Jiří Kohoutek, *Výzkum středověkých hradů v oblasti Hostýnských vrchů*. Vlastivědný věstník moravský č. 2/1994, str. 145–158, 8 obr., 5 tab. Vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně. Shrnutí zjišťovacího sondážního výzkumu archeologického oddělení Oblastního muzea v. Moravy ve Zlíně z let 1984–1985 na zaniklých středověkých hradech (Křídlo, Chlum, Obřany, hrad na Skalném, Šaumberk, Nový Šaumberk — Bašta) v Hostýnských vrších. Výzkum zatím nelze považovat za ukončený — objevují se další středověká opevněná sídla (Hrobice, Loučka aj.).

Vladimír Goš, *Počátky hradu Úsova*. Časopis Slezského zemského muzea — série B. Vědy historické, č. 2/1992, str. 103–107, 3 obr. Vydalo Slezské zemské muzeum v Opavě. Zpřesnění představ o nejstarší podobě hradu — v současné době na Moravě jediného reprezentanta, odvozeného z tzv. francouzského kastelu — na základě prováděného archeologického výzkumu prováděného při generální rekonstrukci hradu.

Pavel Kouřil, *Hrad Šostýn a jeho archeologický výzkum*. Časopis Slezského zemského muzea — série B. Vědy historické, č. 3/199, str. 196–198, 12 obr. Vydalo Slezské zemské muzeum v Opavě. Archeologický průzkum plně prokázal zařazení tohoto hradu mezi typy s bergfritovou dispozicí, navíc nápadně shodnou s dalšími hrady, s nimiž měl co do činění Hückeswagenové (Starý

Jičín, Hukvaldy). Vznikl patrně za vlády bratrů Bluda a Jindřicha z tohoto rodu, možná v době zmatků po smrti Přemysla Otakara II, spíše po smrti biskupa Bruna ze Šaumberku v r. 1281, tedy v 80. letech 13. století. Archeologické nálezy tomuto vnošení neodporují.

Libuše Dědková, *Zámek v Litultovicích — příspěvek k dějinám a stavebnímu vývoji*. Časopis Slezského zemského muzea — série B. Vědy historické, č. 3/1992, str. 224–233, 8 obr. Vydalo Slezské zemské muzeum v Opavě. Shrnutí dějin a stavebního vývoje zámku v souvislosti s dokončením jeho opravy. Původní projekt opravy z roku 1975 postrádal stavebně historický průzkum a stratigrafii omítek a líček. Po zahájení prací došlo k nálezům nástěnných maleb a malovaných stropů, ale také ke konkrétním hodnotovým ztrátám (otlučení omítek, poškození stropu). Následné změny projektu se týkaly využití, restaurátoři odkryli až na výjimky dochované malby.

Jiří Kohoutek, *První etapa archeologického výzkumu hradu Sovince*. Časopis Slezského zemského muzea — série B. Vědy historické, č. 1/1993, str. 1–12, 9 obr. Vydalo Slezské zemské muzeum v Opavě. Výzkum byl zahájen s ohledem na rozsáhlé rekonstrukční práce na hradě, jejichž intenzita se ještě zvýšila po r. 1990. S probíhající rekonstrukcí by měl výzkum přispět k objasnění počátků hradu a jeho postupného vývoje. Zatím proběhl v prostoru mezi osmibokým základem bergfritu a pláštěm původní hradby hradního jádra a v přízemí jižního pozdněgotického paláce u pátého nádvoří hradu. Mezi nálezy převládá keramika, a to především kachle. Zatím lze tyto nálezy zařadit do období od 2. pol. 15. století až snad do 18. století.

Informační zpravodaj. Vydává Česká archeologická společnost — pobočka pro Severní Moravu a Slezsko. Sborník vychází nepravidelně — z obsahu sborníku, který vyšel v květnu 1992: J. Tichánek: Hrad Schauenstein, k.ú. Kopřivnice, ve světle archeologického výzkumu. Z. Brachtl: Archeologické nálezy z areálu zámku v Javorníku. J. Tichánek: K lokaci a historii tvrze v Rychalticích, okr. Frýdek-Místek. Z obsahu sborníku, který vyšel v srpnu 1993: D. Fryč: Drobné nálezy na Hukvaldech. D. Fryč: Objevly neolitických nástrojů u hradu Starý Jičín. J. Tichánek: Nové nálezy na hradě Schauensteinu, k.ú. Kopřivnice. J. Karel: Středověké sklo na rýmařovském Hrádku. J. Tichánek: K historii a lokaci zaniklé středověké tvrze v Polouvsí. J. Tichánek: K historii a lokaci zaniklé středověké tvrze v Bítově. M. Boris: Středověký hrádek v Nové Vsi. Z. Brachtl: Výstava o jesenických hradech a drobných fortifikacích v Německu.

Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*. Města, hrady, kláštery, kostely. Vydalo nakladatelství TINA Vimperk v r. 1994, 582 str., 250 Kč. V samostatných heslech se zde autor zabývá i českými a moravskými hrady (Bezdrž, Bítov, Brno-Špilberk, Brumov, Buchlov, Cvilín, Český Šternberk, Horšovský Týn, Houska, Choustník, Jindřichův Hradec, Kadaň, Krašov, Krivoklát, Lukov, Myšeneč, Osek, Písek, Příběnice, Rokštejn, Říčany, Staré Kestřany — horní tvrz, Strakonice, Svojanov, Týřov, Veverí, Vimperk, Vízmburk, Volštejn, Zvíkov).

J. Hrnčíř

Po několika letech opět vyšel Sborník Okresního muzea v Tachově (1994/25). Z obsahu: J. Úlovec – Z. Procházka: Hrad a zámek v Boru (23 stran, 12 obr.). O. Brachtel – Z. Procházka – P. Rožmberský: Středověké sepulkrální památky ve Starém Sedle (20 stran, 9 obr. — článek se dotýká i panského sídla). Adresa: Okresní muzeum v Tachově, tř. Míru 447, 347 11 Tachov.

P. R.

Z hradů, zámků a tvrzí

Hrad Nižbor (okr. Beroun), přestavěný na zámek, převzal po Fürstenbercích v r. 1946 stát, tedy Státní lesy, pak MNV a v r. 1974 OPBH Beroun. Ten r. 1990 prodal zámek s.p. Projektové a inženýrské služby Praha. Podnik se ocitl v likvidaci s dluhem 14 milionů korun. Zámek přešel na pražský magistrát, který však zdědil jen právo hospodaření a dluh. Vlastníkem objektu je stát, tedy Ministerstvo kultury. Zámek (až na kapli) chátrá a je staticky narušen. O zámek má zájem nižborská radnice, ministerstvo však čeká na výsledek konkurzu.

z tisku P.R.

Školský úřad Prahy 2 vydal v únoru původnímu majiteli zámek v Nemyšlích, ale ani podle Pozemkového úřadu v Táboře, ani podle soudu na to neměl právo. V zámku, který původně patřil šlechtickému rodu Deym, byl dětský domov. Před dvěma roky školský úřad zámek vyklidil a děti rozmístil do jiných domovů. Dohodu o vydání zámku uzavřel s Bedřichem Ivanem Deymem, který žije v Argentíně. Jeho otcí Václavovi byl rodový majetek v Nemyšlích (okr. Tábor) zestátněn před rokem 1948 podle Benešových dekretů.

Dvě medvěďata, která získala nadace Spisovatelé za práva zvířat od potulného dezéra a hledala pro ně nový domov, by se měla objevit na zámku v Náchodě.

Od 2. do 6. července 94 byl denně na hradě Točnick (okr. Beroun) uskutečněn pořad Loutnou a mečem. Byla to velkolepá hra na středověk. Návštěvníci hradu se mohli seznámit s dobovým tržištěm a způsobem života na hradě. Každý den v pravé poledne a o tři hodiny později družiny bojovníků dobývaly předhradí Točnicku.

Hrad Loket (okr. Sokolov) byl téměř 20 let zavřený a státu se nepodařilo jej za tuto dobu opravit a zpřístupnit veřejnosti. Loketský městský úřad, který dostal hrad v restituci koncem roku 1992, dokázal za krátkou dobu objekt alespoň z části opravit a otevřít a vytvořit z něj turistickou atrakci. Hrad si v sezoně denně prohlédlo v průměru několik stovek zájemců. O červencových svátcích zde probíhal Středověký jarmark, jehož součástí byla řada kulturních představení, ukázka starých řemesel a středověkých mušicích nástrojů.

V neděli 10. 7. 1994 bylo po 18 letech zpřístupněno zrekonstruované křídlo jižní empírové budovy zámku Kynžvart (okr. Cheb). K nejzajímavějším exponátům, které si mohli návštěvníci prohlédnout, patří Metternichova knihovna s 37 000 svazky a jeho noblesní kočár. Od roku 1980 si opravy Kynžvartu vyžádaly 24 milionů korun a jejich dokončení se odhaduje na dalších 80 milionů Kč. Znovuoctvení celého zámku totiž podmiňuje dostavba čistícího odpadních vod, kompletní úprava nádvoří i kašny a zrestaurování hlavní brány.

z tisku Z. Blaheta

V restituovaném zámku v Újezdě u Horšic (okr. Plzeň-jih) probíhají opravy kaple. Zatím byla opravena střecha, sakristie a obnoven odvodnění. V roce 1995 budou opravy pokračovat.

V letních měsících 1994 byla dokončena dlouhodobá rekonstrukce zámku v Liblíně (okr. Rokycany) pro ústav sociální péče. Stará i nová část zámku jsou barevně sjednoceny. Bohužel na počátku rekonstrukce v 80. letech nebyl památkovými orgány proveden důkladný průzkum fasád starého křídla a tak o podobě původní tvrze nelze stále říci nic nového.

V Mirošově (okr. Rokycany) probíhají po restituci zámku nejnútější stavební práce ve snaze zamezit dalšímu chátrání sice cenné, ale v minulých desetiletích zdevastované památky. Tehdy započatá socialistická rekonstrukce zcela zničila interiéry renesančního křídla (býv. tvrze) a zbývající barokní prostory byly ze značné části vandalsky poničeny. V současné době byla opravena střecha, okapy, zastřešeny provizorně oba krásné kamenné balkony se sochařskou výzdobou, které jsou v havarijním stavu, a osazeny mřížemi dle původního vzoru do oken v přizemí.

T.K.

Do výklenků jedné z místností hradu Buchlov (okr. Uherské Hradiště) se při prohlídce 5. června 1994 nepozorovaně ukryl zloděj, který pak v noci ukradl pět popravčích mečů, jeden rapír, drátěnou košili a kovové rukavice. Podle odborníků šlo o ucelenou sbírku originálů z 15.–17. století. Škoda činí více než milion korun.

Rovněž do hradu Pecka (okr. Jičín) se v noci z 19. na 20. června 1994 vloupali zloději starožitností. Odcizili historické housle, violu,

dvě plastiky a olejomalbu. Celková škoda je asi 86 tis. korun, do objektu se lupiči dostali po vypáčení vchodových dveří expozice a pokladny. V krátké době byl tento hrad vykraden znovu. Pobertové odcizili klavichord za nejméně 100 tisíc korun. Z krádeže byli obviněni tři muži z Vrchlabí, kteří mají na svědomí i první krádež. Osud houslí zůstává však stále neznámý.

V příkopu hradu Točnick (okr. Beroun) zůstala osiřelá desetiletá medvědice Babela. Její šestiletý druh Norbert zemřel. Na hrad se dostali v lednu 1994 ze zimoviště cirkusů v pražských Horních Počernicích pomocí nadace Spisovatelé za práva zvířat. K Babetě přibude kamarád z Hluboké n. Vltavou.

16. června 1994 podepsal smlouvu o koupi zámku v Horní Cerekvi (okr. Pelhřimov) MUDr. Přenosil. Zámek by se měl změnit z velké části na rehabilitační sanatorium, z části se z něj stane rodinné sídlo Přenosilů a z části by měl sloužit pro významné společenské akce.

V pátek 15. dubna 1994 byla na budově zámku v Pacově (okr. Pelhřimov) slavnostně odhalena pamětní deska připomínající založení Mezinárodní motocyklové federace FIM v Pacově v roce 1904. U historického okamžiku byl osobně přítomen prezident FIM Jos Vaessen.

O více než 50 let je starší, než se dosud soudilo, hrad Okoř (okr. Praha-západ). Podle nejnovějších nálezů zde stál hrad již ve 13. století spolu s gotickou kaplí datovanou do let 1260–1270. Výzkum zde provádějí AÚ ČR a Středočeské muzeum Roztoky pod vedením dr. T. Durdíka.

Zámek Červená Lhota (okr. Jindřichův Hradec) rozšířil prohlídkovou trasu o malou galerii s francouzskými tisky a barokní ložnicí v modrém pokoji.

Při čištní čtyřicet metrů hluboké studny na hradě Bouzové (okr. Olomouc) se přichází na řadu uměleckých předmětů. Pod 25 m vody objevili speleologové-potápěči v nanosové vrstvě několik porcelánových talířů a rubínový pohár.

Na zámku v Březnici (okr. Příbram) byla otevřena renesanční zahrada, která vyniká zajímavou úpravou ploch a více než třiceti druhy bylinek-léčivěk.

Předmětem zájmu zvrhlých vandalů se stala kdysi působivá kaple sv. Jana Křtitele se zrcadlovou klenbou, štukovou výzdobou a barokním zařízením ze 17. a 18. století na zámku Červený Hrádek (okr. Chomutov). Zůstaly z ní zachovány jen nástěnné malby — oltář varhany a ostatní výzdoba buď zmizela, nebo byly totálně zničeny. Traduje se pověst, že poslední majitel v ní ukryl před konfiskací v r. 1945 část svého majetku ve zlatě, stříbrě a drahokamech. Způsob vyrabování a navíc vypáčené dveře nasvědčují tomu, že kapli navštívili hledači právě tohoto pokladu. Již dávno se opak ukázal pravdou, vandalové však vytrvale už tak rozvrácené ruiny obracejí vzhůru nohama.

Potřeba nynějšího majitele zrušeného pivovaru v Táboře (firma Portfolio Praha) přestavět jej na atraktivní hotelový komplex vyvolala záchraný archeologický výzkum pozůstatků tábořského hradu zv. Kotnov pod vedením dr. R. Krajce z Husitského muzea v Táboře. V r. 1993 uzavřená první etapa výzkumu jihovýchodní části hradu, při níž byla odhalena část hradební a parkánové zdi, definitivně doložila osídlení ze 13. století. Byly ale nalezeny doklady o osídlení nejen z doby husitské, ale navíc zcela překvapivě velká sídlištní vrstva dokládající pravěké osídlení tábořské ostrožny. Výzkum v r. 1994 na ploše téměř šest stovek čtverečních metrů je situován do nádvoří pivovaru.

Hrad Landštejn (okr. Jindřichův Hradec) byl sice před několika lety po rekonstrukcích zpřístupněn veřejnosti, ale při opravách byl opomenut archeologický průzkum. Tuto skutečnost se snaží napravit dr. P. Břicháček z Jihočeského muzea v Č. Budějovicích na místech, která nepřikryl beton. Výzkum se zaměřil na podobu románského hradu. Byla objevena původní hradba a bylo potvrzeno, že bašty byly přistavěny k hradu až dodatečně, někdy v 15. století. Zároveň se podařilo objevit původní cestu na hrad. Z archeologických nálezů patří uvést zlacené zlomky gotických a renesančních skleněných pohárů, bronzové špendlíky, kování knih, zlomky kachlů a keramiky.

J. Hrnčíř

Zprávy z klubu

Rada

Rada Klubu Augusta Sedláčka přeje všem pobočkám do nového roku 1995 hodně úspěchů v jejich činnosti a doufá, že spolupráce mezi Radou a pobočkami se v tomto roce ještě zlepší.

9. listopadu 1994 se uskutečnilo zasedání Rady KASu, jehož se za plzeňskou pobočku účastnili dr. Miler a ing. Anderle a za humpoleckou pobočku O. Vacek. Písemnou formou se jednání účastnila královéhradecká pobočka (ing. Slavík). Pražská a brněnská pobočka se ani tímto způsobem zasedání Rady neúčastnily. Dále byli přítomni (s hlasem poradním) pokladník Rady ing. Mikota, šéfredaktor Hlásky P. Rožmberský a předseda revizní komise dr. Zahradník. Rada schválila záměr zakoupit k přípravě Hlásky starší počítač v ceně maximálně do 10 000 Kč. Rada dále odsouhlasila povinnost poboček informovat o činnosti a majetku vždy v dubnové Hlásce — jen tak může Rada plnit své poslání (viz Stanovy KASu článek 3, paragraf 6, 8). Informace je nutné zaslat nejpozději do 10. března, aby byly redakci k dispozici do 15. března, kdy je uzavěrka dubnového čísla. Rada dále důrazně žádá pobočky, aby o své činnosti informovaly na stránkách Hlásky průběžně v každém čísle (zasílat vždy do 10. června, září, prosince). O některých pobočkách totiž nevíme, zda vůbec ještě existují, případně čím se zabývají. Jejich činnost by mohla být inspirativní i pro další pobočky. Za informování na stránkách Hlásky odpovídají předsedové poboček, kteří tímto úkolem mohou pověřit vhodnou osobu. Dalším projednávaným bodem byl dopis, který předseda KASu dr. Miler obdržel od právníka Archeologického ústavu ČAV. V dopise byli členové humpolecké pobočky ve velmi obecné rovině obviněni z přestoupení zákona o ochraně památek. Právník však neshlédl podstatu přestupku, ani jakým způsobem a zda vůbec případ ověřil. Svoje obvinění však písemně rozšířil řadě institucí. Vedení KASu provedlo ve věci vlastní šetření, na jehož základě došlo k závěru, že se členové humpolecké pobočky KASu nedopustili protiprávního jednání (jako zaměstnanci firmy provádějící určité práce na hradě Orliku u Humpolce spíše přispěli k zachování kulturních hodnot). Rada KASu proto pověřila předsedu dr. Milera, aby písemně požádal právníka ARÚ ČAV o zaslání omluvy všem kontaktovaným stranám. V případě, že se tak nestane, je Rada rozhodnuta zvážít rozsah morální újmy, kterou KASu jednáním výše zmíněného utrpěl a žádat odpovídající satisfakci cestou práva.

Výsledek revize účtů Rady bude zveřejněn až po uzavěrce za rok 1994, tedy v Hlásce 1995/2.

Z důvodu nuceného přestěhování středověkého oddělení Západočeského muzea (církvní restituce) z centra města na odlehlou periferii se až do znovuotevření hlavní muzejní budovy v roce 1997 mění adresa Rady, redakce Hlásky a plzeňské pobočky. Od 1. ledna 1995 platí nová adresa (pouze pro korespondenční styk): Klub Augusta Sedláčka (Západočeské muzeum v Plzni), Kopeckého sady 15, 301 35 Plzeň.

Pobočka Plzeň

14. října 1994 proběhla zajímavá exkurze ve Státním okresním archivu v Rokycanech, které se účastnilo 7 členů pobočky a dva hosté. O průběhu exkurze podrobně informuje J. Světlík v článku Po stopách Augusta Sedláčka v Rokycanech v tomto čísle Hlásky. Snad je možné dodat, že dva členové pobočky se dostavili do archivu později, neboť omylem nasedli v Plzni do vlaku na Zatec, podařilo se jim vystoupit až v Třemošné, odkud se autobusem dostali zpět do Plzně a pak teprve do Rokycan. V hotelu Český dvůr, kde se Sedláček scházel s místními intelektuály, v pátek večer roznášela jídla, točila pivo a kasírovala jedna osoba. Tak se stalo, že účastníci exkurze obdrželi během dvou hodin, které zde strávili, pouze dvě piva. Sedláček by zaplakal.

Tradičního podzimního výletu v sobotu 8. října 94 se účastnilo pouze šest zájemců o hrady Homberek a Dršfku. Počasí nepřálo, byla

zima a hrady halil sněhový poprašek. Oproti původnímu plánu byl výlet zakončen v nové otevřené restauraci ve Škořicích, se vzornou obsluhou a mírnými ceny jídel.

Na podzimní členské schůzi 13. října konané v inspirujícím prostředí Chotěšovského domu (přednáškový sál Národopisného oddělení Západočeského muzea v Plzni) se sešlo 23 členů a 3 hosté. Schůze hlasováním přijala 15 nových členů pobočky a dále se diskutovalo o založení nadace, která by spravovala a rozmnožovala prostředky získané z akce Lopata. JUDr. Outlů seznámila přítomné se základními kroky, které je nutné učinit při zakládání nadace. Z následné diskuse vyplynulo, že by se nadace neměla zabývat pouze hradem Lopatou, ale měla by být pojata širěji. Vážní zájemci o práci v nadaci si určili přípravnou schůzku na 26. říjen. Následoval pokus o promítnutí videozáznamu z dobývání hradu Lopaty — omylem však byla dodána zcela jiná kazeta. Naštěstí byl k dispozici videozáznam pořadu České televize ke 150. výročí narození A. Sedláčka, který značná část přítomných ještě neshlédl, takže situace byla alespoň zčásti zachráněna.

24. září se v zámecké kapli zámku Kozel uskutečnil benefiční koncert pěveckého sdružení HKP z Plzně, pořádaný plzeňskou pobočkou KASu ve prospěch lopatského portálu. Akci zajížděvali M. Novobilský a ing. P. Mikota a přesto, že propagace plakáty a v místních masmédiích byla dostatečná, koncert navštívilo jen 30 posluchačů (zisk 550 Kč). Tudy sice cesta k postavení lopatského portálu nevede, ale je možné říci, že koncert přispěl k tomu, že se problém hradu Lopaty dostal do povědomí lidí jiného kulturního zaměření, než je kastelologie. Pořadatelé by chtěli ještě jednou pěveckému sdružení HKP touto cestou za jejich snahu poděkovat.

V roce 1995 oslaví někteří členové plzeňské pobočky významná životní jubilea. Desáté narozeniny oslaví Tereza Outlů z Plzně, dvacáté Radek Zdvihal z Tachova, třicáté Tomáš Karel ze Štáhlavic, Jan Lešetický z Radobyčic, Jaromír Linda z Plzně, ing. Ivan Liška z Plzně, ing. Roman Soukup z Tachova a Michal Soukup z Plzně. 40 let: Josef Haas z Domažlic a Milan Trachta z Vochova. Padesátku: Jaroslav Brožík z Rokycan, PhDr. Eva Černá z Mostu, ing. akad. arch. Václav Garsa z Prahy, ing. Jaromír Horák CSc. z Plzně, Jan Kubera z Horní Krupé, Pavel Tolar z Plzně a Petr Šinovský z Plzně. 60 let: Hana Hulcová z Plzně a František Ludvík ze Strašic. Sedmdesátí let se dožívají PhDr. Antonín Macák z Plzně a Alexej Salzman z Mladé Vožice. Výbor plzeňské pobočky všem jmenovaným blahopřeje (dám y prominou) a do dalších let jim přeje hodně úspěchů na poli kastelologické vědy a pěkných zážitků ať již nad stránkami Hlásky nebo na akcích pobočky.

Na přípravné schůzce k založení nadace (viz výše) bylo rozhodnuto, že se nadace bude jmenovat České hrady a její činnost bude shromažďování prostředků na opravy a propagaci hradních zřícenin a na podporu vydávání kastelologické literatury. V době uzavěrky tohoto čísla Hlásky byla v závěrečné fázi příprava nadační smlouvy.

Klubové schůzky spojené s jednáním výboru pobočky se konají každou první středu v měsíci v sále v Doudlevecké ul. č. 22. Změna adresy pobočky — viz Rada.

Výbor pobočky přeje všem svým členům mnoho zdraví a úspěchů v roce 1995.

Pobočka Hradec Králové

Královéhradecká pobočka jmenovala dopisovatelem Hlásky ing. Jiřího Slavíka.

První letošní schůzka se koná ve středu 1. března od 17.00 v prostorách archeologického oddělení Muzea východních Čech.

HLÁSKA, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka.

Vychází čtvrtletně. Šéfredaktor Petr Rožmberský (zást. J. Miler, O. Brachtel).

Vydává Klub Augusta Sedláčka (Západočeské muzeum v Plzni), Kopeckého sady 15, 301 35 Plzeň.

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní správou pošt v Plzni, č. j. P/7-1142: 17-158/92 ze dne 26. 10. 1992.

300 výtisků, cena výtisku 7,50 Kč.

Sazba LiFi Firstware s. r. o., Plzeňská 6, 301 51 Plzeň.